

שמיני עצרת

עלון תורני שבועי בעניני אגדה והלכה אקטואלית

פרשת שמות

היפה:	י-ם:	ב"ש:	ת"א:	ניו יורק:	פריז:	לונדון:	קזבלנקה:	מפסירין:
16:30	16:23	16:42	16:39	16:35	16:55	15:54	18:17	דברי ירמיהו
צאת שבת:	17:37	17:41	17:40	17:40	18:17	17:20	19:27	
ר"ת:	18:13	18:17	18:13	18:08	18:38	17:37	20:00	

דבר ה' זו הלכה

מעובד מתוך ספרי הגרש"ז רוח שליט"א ראש המכון

מה ברכת לכבות דקל כיום אדמה או שהכל

בגמרא ברכות נחלקו על דין ברכת הקורא שהוא הלבבות דקל, דעת רב יהודה שברכתם בופה"א, כיון שפירא הוא, ודעת שמואל היא שברכתם שהכל כיון שסופן להקשות. ומסבירה הגמרא שזה שונה משאר פירות שסופן להקשות כגון צנון וצלף כיון שהם ניטעים מלכתחילה לאכילה משא"כ בדקל אין הרגילות לנטוע ע"מ לאכול את הקורא כיון שאכילתו ממעטת את האילן, וכיון שלא נטע בשביל לאוכלו מברך עליו שהכל.

וכתבו שם התוס' שלפ"ז גם בלולבי גפנים ושקדים כשהם עדיין רכים ברכתם שהכל. וכתב המאירי שדין חריות של דקל שגדלים סביב הדקל ואוכלים אותם תוך שנתם ואחר שנה הם מתקשים ואינם ראויים לאכילה ברכתם שהכל הואיל ואין ניטעים את הדקל ע"מ לאוכלו וכן משום שאינם גוף פרי וה"ה בלולבי גפנים אך לאחר שהתקשו אין מברכים עליהם כלל. אבל בפירות שנוטעים אותם לשם פירות אך סופן להתקשות כגון צנון ותמרות או קפרס של צלף ברכתם אדמה ולא העץ דכיון שסופן להתקשות אינם נקראים פרי גמור שיברכו עליו ברכת העץ.

ומדבריו למדנו שהברכה על פירות אלו היא שהכל מצד כמה סיבות, מצד שסופן להקשות ומצד שאין ניטעים אותו לכך וכן מצד שאין גופו פרי. אך בשאר פירות שדרכם להקשות אך ניטעו גם בשביל פירות אלו, ברכתם אדמה.

ולהלכה נפסק בטור ובשו"ע א"ח סימן רד שעל הקורא מברך שהכל, וכתב בבית יוסף את הטעם שהוא כנז"ל שיעקר נטיעת הדקל הוא בשביל התמרים ולא בשביל הקורא.

עפ"ז יש מקום לדון בזמנו שמאכל הקורא חשוב ונפוץ עד כדי כך שבשנים האחרונות נוטעים זן מיוחד של דקל הנקרא "פופוניה" וכל עיקר הנטיעה המיוחדת של זן זה בדווקא הוא רק בשביל הקורא והוא נפוץ וגדל היום בכל האזורים הטרופיים ממרכז אמריקה עד האמזונס וכל ריבוי הנטיעות והגידולים הוא בעיקר רק עבור הלבבות דקל, והטעם שמשתמשים רק בזה הוא כיון שיש לו יתרון מיוחד עבור הקורא ולאחר שנתיים מנטיעתו אפשר להפיק ממנו כמות רבה מאוד של קורא, והביקוש למאכל זה הולך וגובר בעולם עד שמדי שנה נוטעים עוד ועוד עצי דקל מן זה עבור הקורא בלבד.

[ומותר באכילה כבר אחרי שנתיים מגידולו כיון שאין בו דין ערלה כיון שלגבי ערלה התורה אמרה "וערלתם ערלתו את פרי" והרי הקורא אינו פרי. ואף שבשו"ת משה ידבר להגר"מ ישראל זצ"ל כתב שיש בו דין ערלה דכיון שנטע אדעתא דהכי שם 'פרי' עליו לענ"ד אין דבריו מוכרחים דסוף כל סוף אינו בגדר פרי שעליו דברה התורה וראה לדבר הוא דברי המאירי דלעיל שאף כשנטע אדעתא דהכי - כיון שסופן להתקשות יברך עליו אדמה ולא העץ, והיינו שבכ"ה הפרי הוא בדרגת 'פרי האדמה' בלבד ולא 'פרי העץ' וממילא אף ששם פרי עליו לא הגיע לדרגת פרי העץ ששייך בו דין ערלה. וכמו כן לא שייכים בו שאר דיני מצוות הארץ. חוץ מקדושת שביעית שחלה עליו כמו שפסק הרמב"ם והטעם הוא כדכתב הרב"ז שאכילתו הוא תכלית הנאתו]

א"כ בטל הטעם העיקרי שהוא שלא נוטעים את האילן על דעת הכי כיון שנוטעים אותו במיוחד לזה. ואף שסופן להתקשות כבר ראינו את דברי המאירי שכשנטע בשביל זה אף שסופן להתקשות יברך אדמה.

ואף שיש שטענו שכיון שרוב העולם לא נוטע את עצי הדקל בשביל הקורא א"כ אזלינן בתר רובא ויברכו שהכל בכל העולם ורק במקום שמגדלים את עצי הדקל לייצור הקורא יברכו אדמה, לענ"ד אין זה נכון כיון שחשיבות של אכילת הקורא היא כעת נפוצה בכל העולם וממילא נחשב נטיעה אדעתא דהכי בכל העולם ומה שמגדלים במקום מסוים הוא מפני ששם הוא המקום שיש בו את האקלים הטוב ביותר לגידול זה וכשהדקל גדל שם הוא מניב תנובה מרובה יותר ממקומות אחרים על כן בכל מקום בעולם שמגיע לשם לבבות הדקל נחשב כעת שנטעו אותו אדעתא דהכי ועל כן בכל מקום שהוא יברכו עליו ברכת בורא פרי האדמה ולא שהכל כפי שנפסק בזמן חז"ל.

חכמת שלמה

לקח ולימוד מן הפרשה על פי שיעורו של מו"ר הראש"ל הגר"ש עמאר שליט"א רבה של ירושלים

ימים אלו אשר אנו נכנסים אליהם ידועים ומפורסמים בשם ימי השובבי"ם הקדושים. ימים אלו מיועדים ומסוגלים מאוד לתשובה ולכפרת עוונות כמו שכתבו רבותינו המקובלים. יש שצמים שני וחמישי יש שצמים פעם אחת בשבוע ויש כאלו תלמידי חכמים שיושבים ועוסקים בתורה הקדושה והתענית מחלישה גופם על כן כתבו הפוסקים ובראשם מרן רבינו עובדיה זצ"ל שימעטו בתעניות. וכן יש שעושים בימים אלו תיקונים וימי תפילה ותעניות דיבור כל אחד לפי עניינו ולפי יכולתו.

ידוע שכשאדם חוטא אז מתפזרים ויוצאים ממנו כוחות הקדושה וכשאדם חוזר בתשובה הכוחות האלו חוזרים אל הקדושה והימים האלו הם שמסוגלים במאוד לתשובה ולתיקון של ניצוצות קדושה אלו.

ענין הזה של ימי השובבי"ם הוא לא במקרה בימים אלו אלא הוא קשור מאוד עם הפרשות האלו שהם הר"ת של שובבי"ם - שמות וארא בא בשלח יתרו משפטים כיון שבפרשיות האלו אנחנו קוראים על הימצאותם של ישראל במצרים ועבודתם בה. כתוב בזהר שבאותם ק"ל שנה שאדם הראשון פרש מאשתו והיו ניצוצות קדושה שנפלו והגיעו למצרים וכתוב בספרים הקדושים שהסיבה שגילגלה ההשגחה העליונה את בני ישראל לרדת למצרים היא בכדי לברר ולהעלות את הניצוצים הקדושים שנפלו שם ועל ידי עבודתם החזירו אותם אל קדושה.

מצרים הייתה הארץ הירודה שבארצות כמו שראויים שלאחר שיוסף הצדיק התגלגל וירד למצרים ושמר על קדושתו בחזק למרות כל הנסיגות וכשהגיע זמנם של האחים להתראות עמו אמר להם "מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם" הוא קורא לארץ מצרים ערות הארץ כיון שהיא הנמוכה מכל הארצות, ולמקום שפל כזה ירדו אבותינו בכדי להעלות את ניצוצות הקדושה.

וזהו מה שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" אמנם הם יצאו גם ברכוש גשמי גדול אבל המשמעות הפנימית של הרכוש גדול הזה הוא הניצוצות הקדושה האלו שהם הוציאו מהטומאה והעלו איתם לקדושה.

ובזה פירשתי את דברי הקב"ה לאברהם בברית בין הבתרים, שאברהם שאל את הקב"ה "במה אדע כי אירשנה" שרצה אות וסימן על ירושת הארץ והקב"ה הסכים לדבריו ואמר לו שיקח עגלה משולשת וכו' ואח"כ כתוב "ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו" אומרים חז"ל ורש"י מביאים שזהו רמז לצרות וחשך של גלויות אח"כ אמר לו "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה"

שבת שלום ומבורך

יוצא לאור ע"י 'המכון למצוות התלויות בארץ'

בראשות הגאון רבי שניאור ז. רוח שליט"א.

רבי עקיבא 4 אלעד. טל 03-9030580 פקס 039030891

מייל: b.m@macon.co.il אתר המכון: hamachon.co.il

עורך: הרב יחיאל רוח שליט"א.

מעשה אבות

רבי יעקב אבוחצירא - אביר יעקב - ה'תר"ם

כרב הקהילה במקומו, והם הניחו לו לצאת לדרכו. בדרכו לארץ ישראל עבר דרך אלג'יריה, תוניסיה, לוב ומצרים. בט"ו בטבת הוא הגיע לאלכסנדריה ושהה בה מעט, ובי"ז בטבת הגיע לעיר דמנהור הסמוכה, והתארח אצל משה סרוסי, שם חלה לפתע קשות, ונפטר בכ" בטבת ה'תר"ם ושם מנוחתו כבוד.

רבינו מפורסם בשל מופתיו הרבים הן בענייני הפרט והן בענייני הכלל. בימי מלחמת העולם השנייה איים הצבא הגרמני לפלוש למצרים וממנה לארץ הקודש. באותו זמן נכנסה עדה גדולה של נוצרים, והגיעה עד למצבתו של המקובל המלומד בניסים האדמו"ר ר' יעקב אבוחצירא. הפורעים חיללו את הקודש, באותו לילה התגלה ר' יעקב אבוחצירא לר' יצחק אלפיה זצ"ל בחלום, ושאלו: 'מדוע אתה נוהג ללמוד על קברי צדיקים ואליי אינך מגיע? חושה ומהר אליי, ואל תמתין עוד כי בזה תלויה הצלת עם ישראל' למחרת בבוקר התייצב הרב בתחנת הרכבת ועוד באותו לילה נערכו על ידי ר' אלפיה ורובנים נוספים מהקהילה היהודית, תיקונים שונים על מצבתו של רבינו - שכללו תענית דיבור, הקפת המצבה, תפילות מיוחדות ועוד. בלילה השלישי לתיקונים, יצא אחד הלומדים החוצה וראה כי העיר כולה התמלאה באורות וקולות תרועה, הגרמנים נמלטו על נפשם מפני אימת האנגלים, ונטשו את החזית. ויהי הדבר לפלא בעיני הנוכחים, אך באותה שעה סיפר ר' יצחק אלפיה שבשעת לימודו ראה אור גדול שבוקע ממצבתו של ר' יעקב אבוחצירא, וכעין עמוד אש יצא מקברו.

רבינו כתב כמה חיבורים בענייני חסידות קבלה ועבודת השם כמו כן ספר שו"ת וספר פיוטים. יורו משפטי יעקב - שאלות ותשובות, מכיל 145 תשובות, רובן בדיני ממונות, ומיעוטן בהלכות אבילות וגטין. שערי ארוכה - ספר מוסר לימים נוראים ולחודש תשרי. בגדי השרד - פירוש על הגדה של פסח על דרך הקבלה. דורש טוב - 17 ("טו"ב" גימטריא) דרשות על נושאים שונים מתובלות במוסר על פי הקבלה. גני המלך - ביאור על תחילת ספר בראשית (207 הסברים שונים על המילה הראשונה בתורה - "בראשית") ועל השבת בדרך הפרד"ס. מחשוף הלבן - דרשות וביאורים על התורה על דרך הקבלה. מעגלי צדק - פירוש על התנ"ך, פרפראות בפשט, עיקרו עוסק במזמור קי"ט שבתהלים אלף בינה - פירוש על תהלים, עיקרו עוסק במזמור קי"ט שבתהלים. פתוחי חותם - פירוש על התורה בדרך הפרד"ס. יגל יעקב - פיוטים של רבי יעקב וצאצאיו. שערי תשובה - ביאור המילה "תשובה" וענייניה על דרך הקבלה. לבונה וזה - חידושים על התלמוד לפי סדר פרשת השבוע.

רבי יעקב אבוחצירא זיע"א נולד בשנת ה'תקס"ו בתאפילאלת שבמזרח מרוקו, לרבי מסעוד, בן למשפחת אבוחצירא רמת יחס. בצעירותו למד אצל אביו תנ"ך וטעמי המקרא ולאחר מכן משנה ותלמוד. בידי צאצאיו ישנה מסורת שכבר בגיל שש עשרה היה מלא וגדוש בפרד"ס התורה, וזכה לדברי שבח מפי רבו הרב מרדכי בן שאול, אשר חיבר שיר לכבודו. לאחר שנסמך לרבנות על ידי הרב ישועה דנינו, החל לשמש כמנהיג הקהילה בתאפילאלת ושימש בה מרא דאתרא, מנהיג ודרשן עשרות שנים והייתה מפורסמת חסידותו וקדושתו בכל ערי מרוקו ורחבי העולם.

כבר בשנות השלושים לחייו, נחשב לאחד מגדולי רבני ופוסקי דורו, ועדות למעמדו הן שאלות שנשלחו אליו מכל גדולי מרוקו בדורו, שחלקן מובאות בספרי השו"ת של חכמי זמנו. בנו ותלמידו, רבי אהרן, בהקדמה לספרו "דורש טוב", מעיד שאביו היה לומד בכל לילה 18 פרקי משנה בעל פה, וחוזר ולומד בפסוקים ובגמרא, ולא ישן אלא שנת ארעי, ומתעורר וקורא תיקון חצות, ולומד ספרי קבלה עד שעלה האור, ומשם הולך לבית הכנסת לתפילת שחרית, הוא ראש העשרה, ושם היה יושב ועוסק בתורה.

בנו ותלמידו, הרב יצחק, בהקדמה לספרו "מחשוף הלבן", מעיד שאביו מעולם לא שח שיחת חולין, וכשהיה ער לא שכב בפאת המיטה ומעולם לא חטפתו שינה, וכל אכילתו ושתייתו היו במידה, במשקל ובמשורה, ורוב ימיו היו בתעניות לכפר על ישראל.

הרב שלמה חיון, תלמידו המובהק, ששהה תדיר במחיצתו, וכדבריו בהקדמה לספרו "פתוחי חותם" - "שלא זוה ידו מתוך ידו", מתאר את אורח חייו כזו הלשון: "בהבלי העולם הזה מאס, ובמעשה הצדקה פור ונתן לאביונים ולחכמים עמלי תורה".

רבי יעקב נהג להתבודד בלימודו שרובו היה בתורת הקבלה. נודע בגינות קדושה, והתפרסם כבעל מופת ונס בערי המערב, במצרים, ובארץ ישראל. סופר שזכה ונגלה אליו אליהו הנביא. רבים היו באים אליו ממקומות שונים להתברך מפיו, והוא היה נערץ גם על ההמון המוסלמי בארצו ונכבדיו, והשתמש במעמדו לטובת היהודים. כן עסק בצרכי עדתו, בתיקון וחיוזק היהדות והדת, בשלום בית, והיה מכתת רגליו לאסוף כסף לחלקו לעניים.

רבי יעקב אהב מאד את ארץ ישראל ושאף לעלות אליה, אך בני קהילתו בתאפילאלת התנגדו, עיכבו ומנעו ממנו לעזוב אותם. הוא ניסה לעלות לארץ שש פעמים, ורק בפעם השישית, בשנת ה'תר"ם, הצליח לשכנע את בני קהילתו, שבנו רבי מסעוד, יכול לשמש

מילי דהסידות

כיצד גאל ה' את ישראל ממצרים אחר רד"ו שנה אף שגזר בבין הכתרים ארבע מאות שנה

ולפיכך ענה לו הקב"ה ואמר לו "אהיה אשר אהיה" לרמוז לו דאחיה פעמים אהיה גימטריא אמת, והכוונה שאני אהיה כעת תלוי במה שאחיה בעתיד, היינו לפני המצב שהאדם יהיה בעתיד. והאמת תלוי באמת שיהיה, אם האדם נשאר ברשעו והגיעה עליו הרעה שגזר עליו השם כך הוא האמת ואם חזר בו ועשה תשובה מתבטלת עליו הגזירה וכך הוא האמת. נמצא שהשם אמת וחזתו אמת מכל צד שיהיה, כנ"ל.

והנה בגזירת בין הכתרים גזר הקב"ה בעשבור ד' מאות שנה אבל המצריים הכבידו עליהם העול יותר מדאי והיו משעבדים אותם גם ביום וגם בלילה בעבודה רבה. ולמרות כל זאת בני ישראל עמדו באמונתם ושמרו על קדושתם כראוי ולפיכך נהפך להם השם משם מדת הדין לשם מדת הרחמים.

וזהו שאמר הכותב "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את עניים" הכוונה לפי שכשבא משה לבני ישראל ואמר להם את הטעם הנוכח שאף על פי שגזר הקב"ה ארבע מאות שנה, עכשיו התבטלה הגזירה והוא לא מיקרי חס ושלום חוזר בדבורו, ולעולם חזתו אמת לפי ששמו "אהיה אשר אהיה" וגזירתו אינה כי אם לפי דרכי בני אדם והכל אמת, אז הבינו שבאמת הגיע זמן הקץ וראוי הקב"ה לקרב את הקץ מזמן חשבון ארבע מאות שנה. וזהו משני הטעמים הראשון שעמדו באמונתם ושמרו על קדושתם, והשני הוא בגלל השעבוד הקשה והרב שהכבידו עליהם המצריים יותר מהראוי ומהרגילות, ועל כן ראוי לקרב הקץ.

וזהו מה שכותבת התורה שבזמן שמשו רבינו ע"ה בישר לישראל על גאולתם - "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל וכי ראה את עניים" וגו' שבאמת האמינו העם שהגיע הקץ. וכל זה ממה שהבינו כי ראוי לקרב להם הקץ. וזהו "וישמעו" שהוא לשון הבנה, וההבנה היא שהבינו את ב' הדברים הנוכחים. א. כי פקד ה' את בני ישראל מה שגאולם לפני הזמן המקובל בידם זהו מצד הטעם הנוכח שנשארו בקדושתם ולא שינו את שמם וזהו "את בני ישראל" שנשארו בתואר המקודש שהוא "בני ישראל". והטעם הב. "וכי ראה את עניים" שהכבידו עליהם עול צער השיעבוד והעבודה יותר מדאי. ומהו הטעם הבינו מה שאמר להם משה ב"אהיה אשר אהיה" שהקב"ה הוא עיקר האמת וחזתו אמת.

התורה מספרת לנו שכשנגלה השם למשה רבינו בסנה וציוו אותו על גאולת ישראל שאל משה את ה' "ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם" וענהו ה' "ויאמר אלה-ים אל משה אהיה אשר אהיה" וגו'. ויש להקשות מה כוונת משה כששאל "ואמרו לי מה שמו" וכי ישראל אינם יודעים שמו של הקב"ה?

ואפשר לרמוז דהנה הקב"ה בגזירת בין הכתרים אמר לאברהם אבינו ע"ה "ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" וכך הייתה קבלה גמורה ביד בני ישראל שיהיו משעבדים במצרים ד' מאות שנה. וכשנגלה הקב"ה למשה בסנה ואמר לו שכעת הגיע עת גאולתם, תמה משה ואמר איך אפשר שהקב"ה אמר הדבר וחוזר בו ח"ו, והרי הקב"ה אמת וחזתו אמת ולא שייך שיחל דברו. וזה כוונת אמירת משה רבינו לרבש"ע שכשאמר לבני ישראל שהגיע הקץ לא יאמינו לי, שהרי יאמרו לי מה שמו של הקב"ה? והרי ידוע ששמו הוא אמת וחזתו הוא אמת ואם כן היאך שייך שהוא הוציא מפיו שנהיה משעבדים ארבע מאות שנה וכעת הוא מבטל דברו.

וזהו שרמז שם הוי"ה בס"ת "ואמרו לי מ'ה שמו מ'ה" לרמוז לדבר הנ"ל שאמר משה לקב"ה שכך יטענו לי בני ישראל דכיון שהוא ה' אמת לא שייך שיחל דברו. והשיבו הקב"ה "אהיה אשר אהיה" הכוונה כמו שידוע דאהיה פעמים אהיה גימטריא אמת. וזה להודיע שכל גזירותיו והבטחותיו של הקב"ה אינם כי אם על תנאי, דאם היה האדם רשע וגזר הקב"ה לעשות לו רעה אותה הגזירה אינה כי אם על תנאי אם יעמוד האיש ברשעו ולא ישוב אבל אם שב בתשובה מתבטלת הגזירה.

וזהו הכוונה במה שענה לו הקב"ה "אהיה אשר אהיה" דהיינו אהיה עם האדם הזה ברעה ואם חזר בו אני אהיה עמו בטובה, והוא הדין בהיפך. וזהו "אהיה אשר אהיה" מתהפך לפי דרך בני האדם. וזהו האמת המאומת שאם הקב"ה גזר על האדם רעה ואותו האדם הטיב דרכיו, יותר לא שייך שהקב"ה יעשה לו אותו רעה שגזר עליו. אך גזירתו שגזר עליו בתחילה ועכשיו חזר בה לא מיקרי חזרה, כיון שהרי מתחילת הגזירה כן היה שכשיחזור בתשובה אזי ממילא מתבטלת מעליו הגזירה, כך היה התנאי מלכתחילה, על כן השם אמת וחזתו הוא אמת.

מדרג מצות הארץ הפרשת תרומות ומעשרות

מקומות החייבים במעשר

א. אף בארץ ישראל אין כל המקומות שווים, ויש חילוק בין מקומות שנכבשו ע"י עולי מצרים בלבד, לבין מקומות שנכבשו גם ע"י עולי בבל לאחר חורבן בית ראשון, לבין מקומות שלא נכבשו אף ע"י עולי מצרים, אף שהם מארץ ישראל המובטחת לאברהם אבינו. ונבאר את דינו של כל אחד מהמקומות.

ב. מקומות שנכבשו גם ע"י עולי בבל, נוהגים שם כל דיני מצוות הארץ מהתורה, אך זאת בתנאי שהיו רוב ישראל יושבים בה. אבל במקומות שנכבשו רק על ידי עולי מצרים, אין נוהגים מן התורה. משום שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא ואף על פי כן, תיקנו חכמים שמכל מקום יתחייבו בתרומות ומעשרות, וכן פסק הרמב"ם להלכה, ונראה שחייבים להפריש עם ברכה.

ג. הגם שכאמור גם היבולים הגדלים בתחומי עולי מצרים חייבים להפריש מהם תרו"מ מדרבנן, מכל מקום דרגות החיוב של יבולים אלו ושל יבולים הגדלים בתחומי עולי בבל, הם אינם שווים, ועל כן אין להפריש מזה על זה, אלא יש להפריש מכל אחד בנפרד, ובדיעבד שכבר הפריש הפירות מותרים משום שאף הגדל בתחומי בבל הינו מדרבנן שהרי אין רוב יושביה עליה.

ד. על מיקומם של הגבולות המדויקים היכן כבשו גם עולי בבל והיכן כבשו רק עולי מצרים, רבו הדעות בפוסקים. ואנו נוקטים להלכה על פי מה שנראה לענ"ד בהבנת דברי רבינו הרמב"ם. ודע, שע"פ דעתו, רוב ככל ארץ ישראל נכבשה אף ע"י עולי בבל - בחלק הדרומי, צפוני, מזרחי, ורק בחלק המערבי יש חבל ארץ בצד הדרומי ובצד הצפוני שהוא נכבש רק על ידי עולי מצרים ולא על ידי עולי בבל.

ה. גם בתוככי ארץ ישראל יש כמה ישובים שלא כבשום או שהתירום וכן רצועות של חו"ל, אלא שמקומות אלו אין ברור מיקומם, ואף אם ידוע מיקומם - אין ידוע הגבול שלהם. ולכן למעשה, מקומות שנאבדו אין לחוש להם כלל, ומקומות שיש עדות לגבם, יש לנהוג לחומרא מכמה טעמים. ובספר קצירת השדה פירטנו את שמות הישובים אשר לא נכבשו על ידי עולי בבל ואת המו"מ לגביהם, נזכיר חלק מהם: אשקלון, בית שאן, בית גוברין, כפר לודים, קיסרין ועוד. [ויש שהוסיפו עוד מקומות חדשים לחוש להם, כגון רמלה, והלכה למעשה אין לחוש לזה, כי מקום זה נכבש גם על ידי עו"ב, וכן עיקר].

(מעובד ע"פ ספר קצירת השדה לגרש"ז רווח שליט"א)

משג בפרשת

אומד הדעת

ישנם כמה דברים שקבעה התורה וקבעו חכמים שמשערים אותם ב'אומד הדעת' שהוא הערכת שיעור של מדה, וכדומה לפי ההשערה וננקוט בכמה מהם:

איסור שנפל לקדירה של היתר, שאם יש בהיתר ששים כנגד האיסור הוא בטל, לדעת הסוברים שמשערים גם במה שבלעה הקדירה מההיתר משערים לפי אומד הדעת, שהרי אי אפשר לעמוד על מה שבלעה בדיוק. איסור שנפל לקדירה, משערים בששים כנגד כל חתיכת האיסור, ואין משערים כנגד מה שנפלט ממנה בלבד, שאין אנו יודעים כמה נפלט, ואף על פי שיש לשער לפי האומד, "מידת חכמים כך היא ביושר ובהשואה, שלא לתת תורת כל אחד ואחד בידו".

לגבי 'תרומה גדולה' אמרו רז"ל "אין תורמים תרומה גדולה לא במידה ולא במשקל ולא במנין שנאמר: "וְיִתְּנוּ לָכֶם תְּרוּמָתְכֶם" ודרשו: במחשבה אתה תורם, ואין אתה תורם במידה ובמשקל ובמנין, לפיכך אינו תורם אלא באומד ובמחשבה, היינו שאומד בדעתו ומפריש.

יש אומרים שענין זה הוא גזרת הכתוב ואסור מן התורה, שלפי שלא נתנה התורה שיעור לתרומה גדולה לפיכך אסור לו להוציא במידה. ויש אומרים שאין איסורו אלא מדרבנן, שלא יראה כמקפיד על דבר שלא ציוותה התורה או שאם יתן דעתו להקפיד ולתרום במידה, יש לחוש שמא יוסיף או ימעט מן המידה, ונמצא מקלקל את התרומה או את הפירות, שהרי אין דעתו להפריש אלא כפי המידה, והוא לא הפריש כן, אלא פחות או יותר, מה שאין כן במפריש מאומד הרי הוא יודע שאינו יכול לכיין היטב, וגומר בדעתו להפריש כמה שיעלה בידו.

ויש אומרים שאין איסור להפריש מאומד, אלא מצוה מדרבנן, כדי שיתן בעין יפה, מתוך שירא לצמצם שלא יטול פחות. ויש גירסא נוספת בדרשה זו: בא הכתוב ללמדך שכשם שהתרומה עולה במידה, כך עולה באומד ובמחשבה, היינו שאין חיוב להפריש מאומד, אלא שאין עדיפות להפרשה במידה על פני הפרשה מאומד ויש שפסקו כמותה, שהרי לא נתנה בה תורה שיעור, וחכמים הם שאמרו שיעור עין יפה ורעה ובינונית, לפיכך באומד דיו, ואין צריך למדוד, שאפילו טעה ולא נתן כשיעור אין כאן איסור, שמן התורה חיטה אחת פוטרת הכרי. יש מי שכתב שבדיעבד אם לא תרם מאומד - תרומתו תרומה, ויש מי שכתב שלשיטה שהאיסור הוא מן התורה, גם בדיעבד אינה תרומה.

לגבי מעשר יש מן התנאים סוברים שהוא ניטל באומד כתרומה, שנאמר: "כִּי אֶת מִעֲשֶׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יְדִימוּ לַה' תְּרוּמָה", הרי שהמעשר נקרא תרומה, אבל חכמים חולקים וסוברים, שאסור לעשר מאומד, שכל המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים וכמו שאמרו: "ואל תרבה לעשר אומדות".

גם לגבי הפרשת חלה כתבו הפוסקים ששיעור חלה אינו ניטל במידה, אלא באומד כתרומה.

פנת המעברה

אפונה יבשה

בגרגירי האפונה היבשה ישנם כמה סוגים של מזיקים שחלקם מגיעים עוד כשהאפונה היא בתוך התרמיל שלה

לאחר הפרדת הגרגירים מהתרמיל ולאחר תהליך הייבוש הם מאוחסנים עד זמן האריזה זמן רב, בשקים גדולים, גם לאחר האריזה יכול לעבור זמן רב עד שיגיעו לשימוש ובכל הזמן הזה ישנו חשש של פגיעת חרקי מחסן בתוצרת.

על כן ראשית יש להעדיף ולרכוש תוצרת ממקורות ידועים וטובים שתנאי הגידול בהם טובים ותנאי האחסון משופרים.

אופן הבדיקה היא לפי השלבים הבאים:

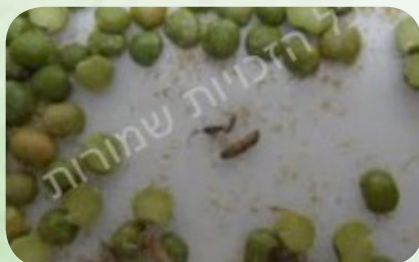
א. בדיקת מדגם לוודא האם קיימת נגיעות פנימית על ידי בדיקת חופן גרגרים מתוך הכמות הצויים לשניים ובדיקה בפנים שאין נגיעות וכן בדיקה בגרגרים משני צדדיהם שאין בהם חורים נקבים או מחילות. רצוי לבצע את הבדיקה ממול מקור אור או שולחן אור, באם נמצא נגיעות פנימית חובה לחצות את כל הכמות ולהסיר את הנגועים או שלא להשתמש כלל בתוצרת זו. באם בדיקת המדגם הראתה שאין נגיעות פנימית יש לעבור לשלב הבא.

ב. בדיקה ויזואלית של כל הגרגרים השלמים. גם בדיקה של הגרגרים עצמם שאינם מנוקבים ואין בהם סימני נגיעות וגם בדיקה בין הגרגרים שאים שם חרקים או סימנים

להמצאות חרקים כגון פסולת חרקים וקורים. אם נמצאו חרקים יש לוודא את הוצאתם, גם אם נמצאו חרקים קטנים ניתן להסירם על ידי סינון של הגרגרים ולאחר מכן שטיפתם היטב במים. אך באם אין ביטחון שהוסרו כל החרקים אין להשתמש בתוצרת.

ג. במקומות מוסדיים, ובאם התוצרת מטיב מעולה, אחר הבדיקה המדגמית, במקום לבדוק ולסנן באופן ידני ניתן לבדוק על ידי העברה במכונה לסינון אורז כך שכל הפסולת שבינות לגרגרים תיפול לחלק התחתון.

ד. בתום בדיקה זו ניתן ורצוי לערוך בדיקת ביטחון, על ידי שפיכת הגרגרים בבת אחת לתוך ליטר מים עם שלוש כפות מלח לאחר המסתן, כל גרגיר שצף יש להסירו מיד [אחרת הוא ישקע כשאר הגרגירים].

צרעת טפילית בין גרגירי האפונה

גרגירי אפונה המשווקים כשהם "בחזקת נקיים מתולעים" באם החותם על ההכשר בקי בענייני חרקים, ניתן לסמוך על כך ואינה צריכה שום בדיקה בתנאי שתנאי האריזה תקפים ולאחר פתיחת השקית יש לאכסנה במקרר.

מכותלי קו ההלכה

דיני מוקצה - טלטול מן הצד

שלצורך דבר המותר הרי הוא מותר, ולצורך דבר האסור - אסור. ועל פי זה, במקרה שלנו שהילד מחזיק בידו את המוקצה, מותר לנער את ידו בכדי שיפול החפץ, אם מטרתו כדי שיוכל להחזיק את הילד על ידיו, דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר (שו"ע סימן שט סעיף א' וסימן שיא סעיף ח').

- אסור לנער את החפץ מידי של הילד אם המטרה שהחפץ לא ינוק, דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר האסור (עיין במ"ב סימן שט ס"ק יד שסתם לאסור בזה כדברי המגן אברהם, אך עיין בשער הציון ס"ק יז שמסופק בדיון זה וכותב שאפשר שנעור מוקצה אף לצורך דבר האסור מותר באופן שלא מנערו לא על ידי נעור דבר המותר ורק טלטול מוקצה אסור באופן זה).

- אם הילד מחזיק צבע מותר לנער את ידו אם המטרה היא שהילד לא יצבע את קירות הבית נחשב טלטול מן הצד לצורך דבר המותר כיוון שאין מטרתו שהצבע הוא הדבר האסור לא ינוק אלא מטרתו שהבית שהוא דבר המותר לא ינוק מוגדר כטלטול לצורך דבר המותר. והטעם שמותר לנער את המוקצה מידו של הילד באופנים המותרים הוא דהוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, ואע"פ שאסור להחזיק תינוק שמוקצה בידו אם לא במקום שהתינוק יבוא לידי חולי (שבת קמא: ושו"ע סי' שט סעי' א), נראה לבאר שדין זה חלוק, כיון ששם מחזיק את התינוק שהמוקצה בידו ומעוניין שהמוקצה יהיה ביד התינוק כדי שלא יבכה, לכן נחשב טלטול מן הצד לצורך דבר האסור (חזו"א סי' מז ס"ק ב'), משא"כ כאן שרוצה שהילד לא יחזיק את המוקצה הוי טלטול מן הצד לצורך דבר המותר ושרי.

ילד המחזיק בידו דבר מוקצה, האם מותר לנער את ידו באופנים הבאים:

א. שיפול המוקצה בגלל שרוצים להרים את הילד על הידיים מכלי טלטול את המוקצה.

ב. כאשר מחזיק חפץ מוקצה יקר העלול להינזק, ורוצים שיניח אותו כדי שלא ינזק.

ג. במקרה שהילד מחזיק צבע ורוצים לנער את ידו כדי שהצבע יפול לארץ והילד לא ילכלך ויצבע את קירות הבית.

תשובה: א. מותר לנער את ידו כדי להרימו. ב. אסור לנער את ידו כדי להציל את החפץ מהיזק. ג. מותר לנער את ידו כדי שיפול מתוכה הצבע ולא יזיק את קירות הבית.

ביאור הדין:

האיסור לטלטל מוקצה הוא אם מטלטלים את החפץ בידיים, אך אם מתעסקים בדבר אחר ורק אגב ההתעסקות באותו דבר המוקצה מיטלטל - זהו טלטול מן הצד, ודינו:

קו ההלכה והכשרות

שעות פעילות
בית ההוראה

ימים א.ג.ה.

13:15-14:00 19:15-20:00

ימים ב.ד.

13:15-14:00 18:15-19:00

יום שישי

12:15-13:00

בראשות הגאון רבי שניאור זלמן רווח שליט"א

הנהגות יום ביומו באורח חיים ויורה דעה ♦ כשרות המזון ♦ כשרות חו"ל
מצוות התלויות בארץ ♦ חרקים במזון ♦ טפילים וכשרות הדגים

03-7528999

פקס: 03-7528992 מייל: b.m@macon.co.il

המענה ינתן
ע"י רבני בית ההוראה
בשעות פעילות בית ההוראה
בשאר השעות
ינתן מענה על ידי הרבנים
המופיעים בתפריט

"הביאו את כל המעשר... ובחגגונו נא בזאת אמר יי צבאות אם לא אפתח
לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די" (מלאכי ג')

מצטרפים לבית המעשר!

הבית שלכם להפרשת תרומות ומעשרות כהלכה

תחת פיקוחו של:
"המכון למצוות התלויות בארץ"

להצטרפות

03-9030580 אתר: hamachon.co.il

בית המעשר
שע"י 'המכון למצוות התלויות בארץ'
תרומות ומעשרות בדרך הנכונה והקלה